

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Viking.

Härad: Uppvidinge.

Adress: Furåkra, Bräkneåla.

Socken: Klghult.

Berättat av: Carl Viking.

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1874 i Klghults socken.

Uppteckningen utgör omedelbar
fortsättning på mina upplevelser
då jag lärde koka hos "frun må
bröken" m. m.

Vol: 11.Fidor: 288-325.

(Förklaringar: ser m. M. 6737.)

ACC. N:R

M. 6733 : 1

Landskap: Småland.
Härad: Uppvidinge.
Socken: Ålgö.
Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking
Adress: Furåkra, Kråkställe.
Berättat av: Carl Viking
Född år 1874 i Ålgö socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det är viktigt att varje kolbotten är (288.
stenfri och tät jordmån ej skärwig ty då
blir det botten drag och på och dåliga
kol. Vid kolbottens märket måste fin-
nas god tillgång på vatten. Innan
en kolmila skall rivas måste man "vatt-
nas ut" och för övrigt under rivning-
perioden kolen "sänkas med i botten blö-
ta grannvicker, där eld visar sig." Obs! Men
vi fortsätta från början. Är en kolbotten ste-
nig, så måste stenarna brytas upp om
man och måste borra och spränga dem.
Sätta därför att stenen tager hetta och brän-
ner sänder kolen omkring sig till flykte.

forts.
Kolning.

ACC. N:R

M 6733 : 2

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Ålgö.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking

Adress: Furåkra "Kråksmåla"

Berättat av: Carl Viking

Född år 1874 i Ålgöbo.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Utmärkt är därför att kolbotten som (289)
är ny täckes med ett härligen tjockt la-
ger av grus och jord. En gammal, bränd
botten är bättre än en ny liksom gammal
bränd stycke och är bättre än ny. I regel
gagnar vi smålänningar att resa veden,
som måste vara torr och frisk; om man
skall ha förutsättning på goda och måg-
a kol. Veden i "Skagsmåla" hava av ål-
der en längd av 5. alnar. I kolbottens mitt
reses opp en i jorden ner till påle, som stå-
vas med 3 städdor, och ävst på pålen spikas
en triangel av spjälor omkring vilken
resas smala stänger, så dan bilda en

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 3

Landskap: Småland.
Härad: Uppvidinge.
Socken: Ålgård.
Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking.
Adress: Furåkra, Kråkmo.
Berättat av: Carl Viking.
Född år 1884 i Ålgårdsocken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

s. k. "Tändtrömma" i milans mitt, unge- (290.
fär som skorsteen i en spis. "Trömma" fylles
sedermest med "småved" (Tändved) i botten
lägges "Trälare" och därav an på ved för att
kunna reglera draget. Milan tändes nu-
mera i "Tändtrömma" mitt i kullen. Så var
det ej i Fädernas tid, då lades inga "Träla-
re" i botten jämte småved. Utan veden res-
tes på marken. Detta hade till följd att
milan ej kallade i botten, utan det blev
en massa bottenbränder varav gjordes
en liten liggmila, som hette "Brännstut".
Gutet fanns "Tändtrömma"; utan ett spruid
på milans sida nära marken och hette

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 4

Landskap: Småland.
 Härad: Uppvidinge.
 Socken: Ålgård.
 Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking.
 Adress: Furåkra, 2^a Prästgård.
 Berättat av: Carl Viking.
 Född år 1874, i Ålgårdsocken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sprundet "Tändpitta." Sär lades in (29h
 lipet tjärved och så tändes där. Men följ-
 den var att man i "Tändpittan" inte kunde,
 som i "Täntbrännan" fylla med små-
 ved utan där brann en del ved upp på
 det blev småkol och aska. Obs! Obs! Jag kam-
 mer att grundligt uppteckna om lösning
 av den orsaken, att det möjligen skulle bli
 en Frågelista i detta ämne, men om jag de
 lever och nåt förstår, så har vi redan nu
 ret, skulle jag vara gämd och glämd, så
 finnes ändå uppteckningarna kvar.
 Obs! Botten färdig att resa "Stockmila" på,
 se teckning nr 1. 1. och färdigrest och "Stock-

S. U. F. 29!

ACC. N:R

6733:5

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Viking,
Härad: Uppvidinge. Adress: Furåkra, Kråksmåla
Socken: Flghult. Berättat av: Carl Viking,
Uppteckningsår: 1940. Född år 1874 i Flghultssocken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lagd "stockmila", se teckning n:o 1, 19. (292.
N:o 1. B. visar oss en Stockmila i urätt. S-N.
Är "Kollen". B. "Tändbrammen." E.-E. "Krä-
net." S. S. "Tallet." S. "Botten." En Stockmi-
la måste helt klädas med granis. På
Kollen så fjockt att "jag kan stå & kasta
mig baklänges utan att känna veden."
Sen måste milan "Piskas." S. v. s. Man
borrar in pinnar i stängar & i varje
stäng på lika avstånd från varandra.
Och reser dessa stänger, som heter "Kra-
nar" på lika avstånd från varandra
cirka 3. alnar mellan varje kran mi-
lan runt. På de inborrade pinnarna

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 6

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Ålghest.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking

Adress: Furåkra, "Kräksmåla".

Berättat av: Carl Viking

Född år 1874 i Ålghest socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Läggas "Blocken", som är klypta på (298.
rustammar och bilda höyllor, så ej
"skybilen" faller ner. Sen skall milan "skyb-
bas." Till "Stomila" duger ej sågsåen (som
till milor av sågsåfall.) Det måste var
en blandning av grus och alver (jord och
grus från sandbäkt) och är bäst att skaf-
fa sig dragare och köra fram goda la-
ger runt milan. "Skybilen" börjar man
skuffla på granset från botten och ska-
lar vid "Tändströmmen" och bör skybb-
laget vara minst 12 tum tjockt. Det är
mycket arbete första gången Stomila
skall startas, men jag brukade inrä-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 7

Landskap: Småland.

Härad: Elfvärds.

Socken: Ålgård.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Vikberg

Adress: Furåkra, Kråksmåla.

Berättat av: Carl Vikberg

Född år 1874 i Ålgårds socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ca 16- ja någon gång en 18. fannas (294.
 spackmål. En rest mål mätes runt om
 för att få veta fannans mått och mäts
 alltid på halva vedens längd. En 18 fan-
 nas mål god furusock väl randbarkad
 och torr samt bält inrätt kunde i regel
 bli 40-42. Lästet kol, om målen sköt-
 tes väl, detta då vedens längd var 5. alnar.
 En Läst träkol är 12. fannor rågat mål.
 och en "Storläst" 18. fannor samma rågade
 mål. Obs! Värmländingarna f. ex. "från vä-
 kroken m. f. rade ej "Läst" utan "Stig" men
 måtten vara absolut desamma. Vid tiden
 1916.-1917. fick kolaren på "läst" 12. fannor

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 8

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Vikberg,

Härad: Uppvidinge.

Adress: Furåkra, ^{tr.} Kråksmåla

Socken: Ålgöls,

Berättat av: Carl Vikberg,

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1874. i Ålgölsbacken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

för hela arbetet 14 kranor på Läst, då (295.
kolen låga rivena och väl släckta i ringar
å milans botten. Set var bra betalt, ty det
gick att på man producera $1\frac{1}{4}$ Läst å 12.
tunnor på dygn i runt tal, men då måste
man vara minst 2. man, så den ene efter
den andre fick tura om och vaka kal-
va natten var, och sedan räta in på
en ny mila under dagen. Lastade frist
å Brannvagn finga virkeshandlarna, som
även låta kola, 50 kr. på 12-tunnors Läst.
Egen reflex: Skulle kriget vara ännu ett
år, så gå träkolen upp i samma priser,
i den mån, som "gengasbilarna" tillaga.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Småland.
Härad: Uppvidinge.
Socken: Ålgö.
Uppteckningsår: 1940.
Upptecknat av: Carl Viking.
Adress: Furåkra Prästnåla.
Berättat av: Carl Viking.
Född år 1874 i Ålgö Prästnåla.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kolaren har ett tungt, och mycket an-
svarfullt arbete, men tillika ytterst fara-
fyllt, och det kräves verkligen kunniga
kolare till att ensam i hästmärskret
inne i skogen skjuta en stor stockmila,
helst om man inte har annan belysning
än ett fladdrande fjärvedsbluss. Se teck-
ning N: 2! Men det då tillika regn och
bläst, så kunde man "hålla sig för skräck"
det vill jag lava, men man är ej fullgod
kolare förrän man ensam kan skjuta om
benämnda "stockmila" natt och dag inne
i skogen 1/4 mil från människor. Det är
sceptin, som passade midnatts Lata pajkar.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

N. 6733:10.

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Ålgård.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking,

Adress: Furåkra, Kråksmåla.

Berättat av: Carl Viking,

Född år 1884 i Ålgårdsköken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sam redan upptecknats, så tändes (297.
milan i "Tändtrumman", som är fylld
med småved, så blott 12. tum återstår.
I den lilla gräven lägger man en stor
skuffel glöd, som man bär ut från spi-
sen i kolarhytten. Det börjar snart
brinna i småveden så efter 10. minu-
ter får man fylla hålet med småved,
därpå liksom skubbe och milan är tänd.
De gamle kolarna i pådruastid, som lade
in glöd i "Tändfittan" och även detta be-
håller, men först skulle man bära i ar-
varitke en s. k. "Åskvigge" (stenviga) 3. gång
er mot sols kring milan, detta för att

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

6733:11

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Viking

Härad: Vppvidinge

Adress: Furåkra "Kråksmåla"

Socken: Alghult.

Berättat av: Carl Viking

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1884 i Alghults socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Skofråvan"=(skaggrymfen.) ej skulle mäs¹⁹⁷⁸.
Ja "Ja värmen," "Krou mä krouen" sade
att gamla tidens kolare tordes ej nämna
elden vid sitt rätta namn, man sade
"värme," ty elden var ett Heligt ting, som
måste hållas i vördnad. Det fanns så
vidskepliga kolare att dam gned eld
med n. torra prästycken, och fände i
kolarkyttens spis och tog gläder från
brasan, sådan eld braddes mot på
allan "förgörning," så hade kolaren
länt sin mila "Med quideld," då för-
mädde ej "skofråvan," göra något för-
fång för kolaren. Obs! Men det fanns

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 12

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Viking.

Härad: Uppvidinge

Adress: Furåkra, Kråksmåla.

Socken: Klghult.

Berättat av: Carl Viking.

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1874 i Klghults socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kolare, som friade med "skogräva" (199.
8 dam hade alltid fur med kolningen.
Han skulle vara väldigt "Manfolkaga-
len", så det berättades av gamla kola-
re att han kunde om mätternas smy-
ga sig in i kolarens säng när han var
ute och såg till milan. Han var väldigt
vacker att se på i ansiktet, men i ryg-
gen var han ihälig som ett "Bak-
präg" (segpräg.) Berättade "från må-
kroken", för han sade sig hava sett
henne, när han kolade i Värmland
skogar. Ols! Men ärligt talat, så har
jag aldrig sett någon "skogräva" proli-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 13

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Ålgård.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking

Adress: Furåkra - Kråksmåla.

Berättat av: Carl Viking

Född år 1874 i Ålgård socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gen av den orsak, att det aldrig fun- (300.
nits någon att se. Jag rör ej för att jag
i detta fall motsäger de gamle fäderna,
"Men det vatten jag vadat, det vet jag
hur djupt det är." Förvissa var det så, som
jag f.d. skrivit i uppteckningarna om
"Fågång", Nattvakor, märker och ofta
smält gjorde att man kom i en sådan
ställning, att man "såg i synen," där inget
var i verkligheten. — Men vi återgå
till den mytända milan. När man gått
och det kolat en timma, så måste "Fänc-
frumman" påfyllas med smäved. Man
hade då en lång stång och rörde kraftigt

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 14

Landskap: Småland.

Härad: Öppvidinge.

Socken: Ålgårds.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking

Adress: Furåkra, "Kråksmåla".

Berättat av: Carl Viking.

Född år 1884 i Ålgårds socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i frömmen och fyllde in småved på ³⁰%.
vart full och slag veden kraftigt ramman
med den tunga, stora "Kolarblossan" på
så skryffades åter litet stycke på över-
frömmen, och så hade milan fått d. o. k.
"Skudrefyllnaden". Efter ytterligare en tim-
mat tid gav man henne "Tredjefyllnaden"
på samma sätt, och vart det riske fyll-
naden. Så gällde att vara vaksam om
en stund, och då måste man vara g.
kraftiga karlar med var sin skryffel vid
milan och hava "reservstycke" sunt milan
fy snart "Sköt hon boppstätt". Öganblic-
ken före, så delar sig röken i som boppstätt

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 15

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Ålgårds.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking

Adress: Furåkra, Kråkumåla

Berättat av: Carl Viking

Född år 1874 i Ålgårdssocken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

spiralvridna rep, och strax höres ⁽³⁰⁹⁾ ett daut kanandunder. Hela milan skälver och för ett ögonblick kastar mat, skyn, eld, rök och skybbe. Nu får kolarna bräta med att åter skryffa på skybben, och rökken kväller ut mörk och bitter. Man kan då få skryffa skybbe, så man håller på att dignas, jag har varit så förstigt att jag hade betalt 5 kronor för en dryck vatten, och ej kunnat på tid att skaffa mig likt vatten; milan måste bergas, så kan ej fattas eld, ty den är det förlorat. Greget skjuter en stor stäckmala l. sådana kopparkatt med hågt en himmes mal-

ACC. N:R

M. 6733 : 16

Landskap: Småland.

Härad: Elfvigdinge.

Socken: Ålgö.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking.

Adress: Furåkra, "Kriksmåla".

Berättat av: Carl Viking.

Född år 1884 i Ålgö socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lanrum. På kolarspråket plägade vi (303.
säga att "Bruden skade ungman å rej."
Efter dessa "Toppkott" höres ännu en timme
ett daut mullrande inifrån milan. Dessa
hårda skakningar har det goda med
sig att veden pressas samman, så milan
blir tätare och det brinner mindre, men
kolar desto bättre, ty man får aldrig
veden för tät i en mila. Någon skrev i
Sjöansbladet (halvveckan) under rubriken
"Gamla yrken", att en mila, som "skäl
toppkott" var inte rätt inställd. Men
jag vågar hålla den fastan i handen
och säga, Vi är ej kolare, ty då visste Vi bättre.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 17

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Viking,

Härad: Uppvidinge.

Adress: Furåkra, "Kråksmåla."

Socken: Högshult.

Berättat av: Carl Viking,

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1884 i Högshultsacken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När milan slutat skjuta "koppkott", (304.
då har han tänt över hela kullen, och
då "Bryter han sig värmgång." S. v. p.
"Går med en liten väg med elden till botten
över "kränet." Sen börjar han gå med "Hä-
lar." S. v. p. kolar på kanterna. Milan "Bry-
ter" hålet "värmgång" däråt botten lutar
något, ty elden läper alltid fortare ut-
före än oppföre. Nu tages "kranar och
Block" bort, ty dem behöves ej, milan
har genom "koppkotten" blivit "fläare"
och stybben ligger gott utan denna an-
ordning, som får brukas i nästa mila. Och
Mila med "Värmgång" se teckning N: 3!!

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 18

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Viking
Härad: Uppvidinge. Adress: Furåkra, "Kråksviken"
Socken: Ålgö. Berättat av: Carl Viking
Uppteckningsår: 1940. Född år 1874 i Ålgös socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När milan har "brutit värmgång" och 305
går (kolar) med "stötat" Ös! Så gäller det
att ofta och ordentligt "klöbba" åt stötar-
na med den tunga kolarklubbau, *se=
den måste packas efter de kolade parti-
erna; annars brinner det mellanrum
mellan veden och kolen. Milan säges
då gräva, vilket är ett dåligt tecken.
Men här så hänt måste hålet fyllas med
korta prästycken en och en, samt
"klöbbas" samman och "knybbas" Ös! Nu
örhörd vikt för kolaren är att alldrig
gå upp på en mila, som "Brutit varm-
gång", utan att först "klöbba" sig före, ty det

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 19

Landskap: Småland.
Härad: Uppvidinge.
Socken: Högshult.
Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking.
Adress: Furåkra, Viksmåla.
Berättat av: Carl Viking, m. f.
Född år 1874, i Högshults socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

har hänt att milan kunnat gräva (306).
Det är svårt att mörka mätter se rökens
färg; är röken innig och grå, då är det
väl ställt, men är röken mörk och bit-
ter, då gäller det att "klobba åt duktigt" ty
då börjar milan gräva; veden måste
drivas åt kolen till. Är röken blå, som
från en korsken, då har milan pla-
gat håb. Om kolarcen ramar in i en sådan
eldgrop, så är det hans död inom få
ögonblick, och sådana sorgliga saker
hände då och då i gammal tid och kan
hända ännu. "Spötarua", i. till antalet, kola
sällan lika fort. Blir den ene förmycket

ACC. N:R

M 6733 : 20

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Viking,
Härad: Uppvidinge. Adress: Furåkra, Kräkumåla.
Socken: Klghuset. Berättat av: Carl Viking,
Uppteckningsår: 1940. Född år 1874, i Klghusbocka.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

effter och den andra hastar iväg på öpp(30⁰).
när man små "draghåll" i stybben på den
effterblivna "stäten" och "klöbbar" hårt den
som hastar åstad. Elden går då till en
del över till den efterblivne, på "stötarna"
följas åt. Givetvis kan ej beskrivas alla
märken, som en gammal, praktiserad
kolare har på en väl skött mila, det
måste inläras med tiden, men går jag för-
bi en mila; där unga pojkar hålla på
att kola, så ser jag ögonblickligen om mil-
lan är i skick eller om han kränglar, och
då säger jag pojkarna fel. Nu kolas
det åter mycket, kolen är dyra och rö-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 21

Landskap: Småland.

Härad: Alpvådinge.

Socken: Ålgårds.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking.

Adress: Furåkra, "Fråksmåla",

Berättat av: Carl Viking.

Född år 1884 i Ålgårds.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ner stor efterfrågan. När en mila är ut- (308.
bränd, så säges han vara "utgången".
Man sprider då över milans stycke minst
50 spannar vatten och skufflar väl över
stycken, samt låter henne stå 2.-3. dygn
i kallna, innan man "river" milan. Obs!
fäderna låt, t.ex. Branden, sin stora stock-
mila stå i kallna en hel månad. Mye-
ket bra, ty kolen vara då helt släckt,
men för yrkeskolaren går det ej att
på göra så, ty man behöver fort "Bott-
nen" för en andra mila. Obs! Innan jag
beskriver milans "rivning" så vill jag vi-
sa i miniatyr kolarens verktyg, se teck. N: 4!

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 22

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Viking
Härad: Uppvidinge. Adress: Furåkra, Träkmalå.
Socken: Righult. Berättat av: Carl Viking
Uppteckningsår: 1940. Född år 1874 i Righultssocken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Obs! Uppgifter om den gammaltida ka (309.
larsens verktyger. - a. Heter "Kolherkla." är en
grov räfra med 8 tum långa järnpinnar,
med små knappar nedert på pinnarna,
så ej kolen fastnade när man "herklade"
- (räfrade.) b. Heter "Rivkrak." är en blå lång
rätt grov järnkrak fäst vid ett salvar
långt skaft av en eller två. Med detta dan
brytes kolen loss i schackten. c. är en tvärs-
dig, grov spada, med den högg man av de
största kolklumparna vid behav. d. är en
vanlig skuffel av plåt varmed skufflades
skytte. e. är en stor s. k. "Kolgrepp" lika som
vanlig grepp, men med små knappar i hornen

Skriv endast på denna sida!

M. 6733 : 23

ACC. N:R

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Viking.

Härad: Uppvidinge.

Adress: Furåkra "Kråkmoåsa".

Socken: Ålgårds.

Berättat av: Carl Viking.

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1884 i Ålgårds socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ändar på ej kolen fastnar. f. är ett lag (310.
gat vattenämbar, varmed bars vatten, man hade
minst 9. sådana ämbar. f. är en laggad bunn
i viken inbars "Reservvatten" att ha på lager
vid släckning av kol, då man "Reservvatten."
k. är en liten laggad träbytte, varmed vat-
ten vid behov hemsades ur bunnan. i. är
en gammaltida såg med träbåge. j. vanlig
yra. Vidare verktyg, se nr 5. I alfabetföljd!
Obs! k. är den tunga "kolarklobban" varmed man
kobbade miten. Klobban var av seg Björk. l.
är ett "kolfat" av en tunnare rynd. Det var
flätta på grav en eller ridspar. f. fatet in-
berklades kolen antingen där bars till kol-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 24

Landskap:

Småland.

Härad:

Elfvärdinge.

Socken:

Nöghult.

Uppteckningsår:

1940.

Upptecknat av:

Erling Viking.

Adress:

Furåkra, Kråkmoåsa.

Berättat av:

Erling Viking.

Född år

1884 i Nöghults socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

laddan att där förvaras tillräckligt, så (311.
det var Kalkaföre, ty djup in i skogen fanns
vagns väg. Var milan nära väg, så lastades i
"Koberysen" direkt från köringen och kolen
lämdes av två man in i ryssen genom att
faket lyftes upp och skjälptes ur. n. är en lykt-
hängare; det är en 3 alnar lång, i rotändan
spetsad stör, som stacks in i stycken och
lyktan hägrades på en i stören inborrad
pinne som tydligt synes, detta så man
kunde "Klobba" milan i mörker, förent-
satt att det fanns fogaren att köpa, men
i krigstid fick man gagna karbidlanga
och när karbiden stundom bröt fjärrveden.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 25

Landskap: Småland.
Härad: Uppvidinge.
Socken: Ålgård.
Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking.
Adress: Luråkra - Bräkshärad.
Berättat av: Carl Viking.
Född år 1874 i Ålgård socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

m. är en gravisviska varmed man stänk (3/4) te vatten på kolen, när man "rev", så dam ej skulle elda sig o. för den stora stengen, som man gick upp och ner på till milans hus. Det var tunna bräder påspikade på botten av spjälarna, så man skulle kunna gå stadigt. By till fotbektädnad måtte kolaren bära träskar, för Läder stoppar ej i hetta. — Förklaring över teckning N:o 7. N:o 1. är "från mä broken", som bryter ut kol ur milan. 2. är en av branspojkar, som med Herklau drag kolen nerför slänten. 3. är den yngste branspojke. Han har vatten i en Bysta och

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 26

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Viking,
Härad: Uppvidinge Adress: Furåkra = Kråksmåla,
Socken: Ålgshult m.f. Berättat av: Carl Viking,
Uppteckningsår: 1940. Född år 1874 i Ålgshults socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

doppar däri grannviskan och stänker 3/3.
vatten på kolen, så dom ej skall "Elda
sig. 4. är meddelaren, som bär vatten från
källan 5. och slår det i bunnan, den "Gre-
pade jag de släckta kolen i ringen"
efterhand, som dom bliva släckta. Det
var ett roligt arbete. Värst har förman-
nen, som står vid brattet och bryter och
river loss kolen. I min krafts dagar har
jag stått så i arbetet många dagar. Det
är så hett underifrån i mitten, så man
får stundom "blöta prärkorna i vatten
annars drage värmen upp bläror på föt-
terna. 6-6. är delar av kolringen 7. är "kol-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 27

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Viking,
Härad: Uppvidinge. Adress: Turåkra, "Kråksmåla."
Socken: Älgshult. Berättat av: Carl Viking
Uppteckningsår: 1940. Född år 1874 i Älgshults socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mytten. 8-8. är "kolladan." Den är byggd av 314.
rundtimmer i "korshytte" och försedd med
"pulpettak" av bräder. Hs! Det var så i gam-
mal tid att hos oss fanns ej vagnvä-
gar ut i skogsroden. Man fick laga
kolen i kolladan tills tillräckligt må-
fallit, då gick det på kälkar att köra
kolen till "Magnusbruket." — Om det
var möjligt, så ville man helst riva miten
i stilla väder. i stark bläst var det omöj-
ligt ty vinden eldade fort upp kolen i
bröttet. Att riva mot vinden, ja, men då
får man all rök och damm i öganen.
Bäst är; om det blåser något, laga att

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 28

Landskap: Småland. Upptecknat av: Earl Viking,
Härad: Uppvidinge. Adress: Furåkra "Kråksmåla".
Socken: Ålgöls socken. Berättat av: Earl Viking,
Uppteckningsår: 1940. Född år 1874. i Ålgöls socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

man har vinden från sidan. Man (3/5)
tager milan i regel i 3. rundvärv. Top-
pen, mitten, och ristbotten. En mila på
cirka 40. Låster tar 3. där att riva av
hösten, och då måste man börja av
morgonen, så fort man råg, och va-
ra 4. personer. Stockmilskol är röd-
släktare än kol av rågopall. När kol-
let är inne måste man väl skydda i-
gen brötten, så kolen i milan ej eldar
sig, detta kallas milan är slutrivet. Ols!
Likaså måste man 3. mätter å rad sorgfät-
ligt vaka över de riva kolen, det kan
dölja sig eld i kolringen. En sådan eld

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 29

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Viking
Härad: Öppvidinge. Adress: Färakra, Kråksnåla.
Socken: Ålghest. Berättat av: Carl Viking
Uppteckningsår: 1940. Född år 1874 i Ålghestsnåla.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

heter på kolarspråket "En smed i (3/16
kolringen." En sådan "Smed" kunde för-
elda upp sig, så hela ringen stod i låga,
och då gick kolaren bet, så han miste
sin arbetstid och fick betala kolvirket
tillika; så en kolare" kan få ej samma
på sin pask! "Bra må kråken" var
en synnerligen sträng, men redbar
arbetsgivare. Få arbetare stannade i
en månad hos honom, men jag följde
honom pliktroget i cirka 1½ år. Sen sa-
de han, "Nu ä du lika gö kolare, som
jag", och jag fick inslag av honom därpå,
och att vara lika styv i kolning, som

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 30

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Viking.

Härad: Öppvidinge.

Adress: Furåkra, Kräkumåla.

Socken: Ålgö.

Berättat av: Carl Viking.

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1874 i Ålgö.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Äron må kröken" det dugde; fy alla vi! (318)
li kava gossen till att koka, men han
återvände omsider till Värmland; och
jag har sedan icke hört något från
honom, han torde nu vilat åtskilliga år
under kullen; efter ett pliktprovet, för-
sakande arbete, — stor heder åt alla,
som följa hans exempel i en bister värld!
Obs! Teckning nr 6. Visar oss huru man kör
och lossar kol i ryssen, nu ha vi bätt-
re vägar och bättre vagnar än i gam-
mal tid; dessutom körs man virket till
farbara plattor, och kolas det där. Obs! Det
blir numera rågarfall, fy man har ej råd

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 31

Landskap: Småland.

Härad: Öppvidinge.

Socken: Älgshult.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking,

Adress: Furåkra, Kråksmåla.

Berättat av: Carl Viking,

Född år 1874 i Älgshultssockna.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att hugga gammaltida kolwed. Milor (318.
av sågavfall måste "jämnhuggas i kullen."
Virket blir olika längder. De avhugna topp-
parna slås in i de små hålen i kullen,
ty fät måste den vara. Så risar man en-
last kullen till litet utöver brännet. Till
stycke, duger gott sågspån, ty en "Ribbs
ytmila" (virke av sågavfall) får ej den kettan,
och är en lek att skäta mot gamla tidens
"stockmila." Obs! Nu är snart milornas tid
förbi. Man murar stora kolugnar och
producerar stora mängder kol, men lära,
dåliga att bränna. Set är med kolen, på
den nutida "Pannefjäran," skräp alltihop.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 32

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Ålgårds m.f.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking.

Adress: Furåkra, = Kråksmåla.

Berättat av: Carl Viking.

Född år 1884 i Ålgårds socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Tacka, vet jag," den gamla "Såltjärnan", (319.
den ägde en enastående konserverings-
förmåga. Men nu skall allt gå fort, fort,
fort. Hur dåligt det blir tyckes betyda föga.
Man färdas framåt, som vore varje dag
den sista. I de gamla dagar ej längre för de
flesta. Ovi! Men det är en välsignad sak,
att ej allas hjärnor äro helt förbenade.
Jag finner några här, några där, som än-
nu trivas gott i minnet av gammaltida,
svenska erfarenheter. Må vi, som känna
det så, desto flitigare hugfästa minne-
na av "Våra gamla svenskmanas seder." på
den värld, som nu håller på att föras för

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 33

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Viking
Härad: Uppvidinge. Adress: Furåkra, "Kråksmåla".
Socken: Ålgöhusen. Berättat av: Carl Viking
Uppteckningsår: 1940. Född år 1874 i Ålgöhusen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

förvisna ett helt annat utseende. — (320.
Något litet har hos oss även förekommit "liggmila"; men den lämnar ej så goda resultat. Kolen bliva lösare, och intet kunde man på närmevis de kolmängder från en "liggmila." Sessa milar risades helt och hållet, samt tändes endast i ena hörnan. Inga "Block" behövdes, stybben låg gott ändå. Våra gammaltida smeder brukade, för eget behov, kola litet Björk i "liggmila." Se teckning N: 8. E. Visar milan från sidan. N: 8. F. visar samma mila sedd från ändan, och N: 8. G. visar samma mila tänd. Obs! Liggmila måste också "Klobbas."

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 34

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Viking

Härad: Uppvidinge.

Adress: Furåkra "Kriksnåla"

Socken: Ålgåult m. f.

Berättat av: Carl Viking

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1874 i Ålgåult socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Minnet mest beklämmande minne från 37!
de många år jag bodde var till julen 1918.
Så hade jag en större kolning sågavfall
invid Byvägen till Brännåra i Kristst-
lasöcken, Kalmar-Län. Min arbetsgivare
var Herman Gustavsson (virkeshandlare)
i Bräckeboöcken, Kalmar-Län. Jag
före julafon var han och bekvämlade mig
med 650 kronor. Så delte han sin lilla mö-
gås med mig. Yngen av oss ville läta oss
andra se att vi grät; vi vände oss
var sitt håll inne i hytten. Pajken, som
arbetat hos mig fick sina restande sak-
så gick han hem till föräldrarna i julfe-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6733 : 35

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Viking

Härad: Uppvidinge m. f.

Adress: Tursåkra Kråksmåla

Socken: Klghult m. f.

Berättat av: Carl Viking

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1874 i Klghults socken

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ricer. Jag hade en liten segholad bit i- (322.
gen om en stor 16- pannarsmål. Det var
fyll 3. läster kol kvar. Jag tänkte då fått
riva den på julaftan, men fick dröja till
andre-dag-jul. På julaftonskväll ägde
jag 4 kalla potatisar och en liten bit Bräck
karv; men inbet en brädmula. Det var kväll
julaftan. Så gick jag till banden i Bränn-
torp och köpte mig 1 liter mjölk. Där fick
jag lite gröt och mjölk, men korngrönn
fick gröten vara malna på den gamla
handkvarnen, och detta hade mäst ske
i smyg. På jilmorgan ägde jag 1/2 lit. mjölk
det var allt. Det var den enda jilmorgan,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 36

Landskap: Småland.
Härad: Uppvidinge.
Socken: Ålgård.
Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking
Adress: Furåkra, Kråkmyra.
Berättat av: Carl Viking,
Född år 1874 i Ålgårds socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så långt som jag minnes tillbaks (323).
som jag ej kunnat spunga psalmernas
psalm: "Var hälsad sköna morgnastund!"
Ej ett det minsta fulljuss var hänt för min
räkning. Vilda i Ragau och jag vara lika
rusade i det hänsynslösa. Ej under-
ligt att Siarens ord om "folket, som i mörk-
ret vandrar", då i arldlig, som bekam-
lig mening skymdes bort i tvivel om
det "stora ljuset". Den "Röda tråden" mel-
lan Skaparen och masken i gruset lyck-
tes mig helt slita isär, dock allt för känd.
maskade despoters profithunger. Och
i dag, som i dag är, kan man förvirra

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6733 : 37

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Ålgö.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking.

Adress: Furåkra, Kråksmåla.

Berättat av: Carl Viking.

Född år 1874 i Ålgö socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med skalden fråga: "Hammur dag (324.
ej snart?" Men då nöden är som störst
är hjälpen, som värmost," säger ett gam-
malt folkuttryck. På juldagens efter-
middag kommo två bondhustrur till
mig, den ena med en halv limpa, en
större och en liten mjölk, den andra
med lite fläsk och en kappe potatis,
men då kände jag vad, som ligger i or-
den "Nöd, hjälp och tacksamhet." — så kan-
de jag sluta min mila och gå hem till
mitt kvarter hos en duktig gammal vid
Ålgö sockens Södra Kråksmåla socken. Hon fick
en välbehövlig plant av mig, och jag fick

ACC. N:R

M 6733 : 38

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Håghult.

Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Carl Viking

Adress: Suråkra, "Kreksmåla"

Berättat av: Carl Viking

Född år 1884 i Håghultssocken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mat och julglädje i gengäld. Han (325) hade f.o.m. en liten julgran; och jag fick köpa karbid till min goda lampa och spela de julpsalmer; som jag littills vänt försaka, ty jag hade 1916 på en konkursauktion inköpt en nära ny orgel, som kostat 750 kr: till 350 kr. och den orgeln är nu anständ och är i mitt hem. — Så vart det åter Nyår. I skymningen på nyårsafton till 1918. frängde ljudet från våra äldriga kyrkklockor till mitt öra, det var Helgmålsringning. Men i min själ inre hördes sucken från de unga; som förbläddes på slagfältet, "Hammer dag ej snart?"

Skriv endast på denna sida!